

วิวัฒนาการอักษร ก

อิงอร สุปันธุ์วิชัย*

บทคัดย่อ

นับแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ แล้ว อักษรไทยก็ได้มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ บางตัวก็มีการเปลี่ยนแปลงมาก บางตัวก็เปลี่ยนแปลงน้อย ในบทความนี้ผู้เขียนได้เสนอวิวัฒนาการของอักษร ก ซึ่งเป็นตัวอักษรตัวหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงพอสมควร ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชลงมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์

หลักฐานที่แสดงว่าชนชาติไทยมีการใช้ตัวอักษรไทย เพื่อบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เป็นภาษาไทยครั้งแรก คือ ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ซึ่งจารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ จารึกหลักนี้มีข้อความชัดเจนว่า พ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ และอักษรไทย

นี้ได้ใช้กันสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ นับได้ ๗๐๐ ปีแล้วโดยที่รูปอักษรได้มีการดัดแปลงไปบ้าง และอักษรวิธีก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย จนเป็นอักษรไทยที่ใช้ในปัจจุบันนี้ การศึกษาศิลาจารึกที่มีอยู่ต่างสมัยกันจะทำให้เห็นวิวัฒนาการของตัวอักษรได้เป็นอย่างดี

* อิงอร สุปันธุ์วิชัย

อ.บ. (เกียรตินิยม), อ.ม. (จุฬาฯ)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอักษรที่มีความสำคัญมาก เพราะ เป็นสิ่งที่ช่วยบันทึกสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้ชนรุ่นหลัง
 ได้ทราบ ตัวอักษรที่เก่าที่สุดคืออักษรเพนเซียส อักษร ก ของอักษรเพนเซียสจะมีรูป **ก**
 รูปนี้เองได้พัฒนาไปเป็นรูปต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในหนังสือ สันนิษฐานเทียบการเขียนอักษรไทย
กับอักษรขอมในสมัยพ่อขุนรามคำแหง^๑ ของศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ ดังนี้คือ

+	อักษรพราหมณ์ครั้งพระเจ้าอโศกเมื่อราว พ.ศ. ๓๐๐
ก	อักษรสันสกฤตครั้งราชวงศ์ปัลลวะ
ก	อักษรขอมเมื่อราว พ.ศ. ๑๑๐๐
ก	] อักษรขอมเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐
ก	
ก	อักษรขอมสมัยปัจจุบัน
ก	อักษรเขมรชนิดอักษรเขรียงสมัยปัจจุบัน
ก	อักษรไทยครั้งพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๓๕

อักษร ก นี้ ศาสตราจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ สันนิษฐานว่าพ่อขุนรามคำแหงคงจะนำ
 ตัว "ก" ขอมซึ่งเขียนสามเส้นเป็นรูป **ก** มาตัดเอาหนามเตยออกเป็นรูป **ก**
 แล้วตัดแปลงโดยลากเส้นติดต่อกันเป็นรูป **ก** ดังที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๑ (พ.ศ. ๑๘๓๕)
 ในคำว่า **ก** "ก" เป็นต้น

หลังจาก พ.ศ. ๑๘๓๕ ลงมาได้พบว่าอักษร ก มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

^๑ฉ่ำ ทองคำวรรณ, สันนิษฐานเทียบการเขียนอักษรไทยกับอักษรขอมในสมัย
พ่อขุนรามคำแหง, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๙. หน้า ๘.

จารึกหลักที่ ๑๐๗ พ.ศ. ๑๘๘๒ ตัวอักษรจะเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยตัดแปลง
เส้นในให้ตรงขึ้นและจะไม่มีการขมวดไส้เหมือนอักษร ก พ.ศ. ๑๘๓๕ การลากเส้นจะลาก
เส้นสองเส้นมาต่อกัน บางครั้งหัวของอักษรอาจจะโค้งงอเล็กน้อยดังนี้

ก ในคำว่า "ปลูก" บรรทัดที่ ๒๒ ด้านที่ ๑

ค ในคำว่า "กู" บรรทัดที่ ๔ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๓ พ.ศ. ๑๙๐๐ ตัวอักษรมีทั้งที่คล้ายรูปเดิมและที่ต่างออกไป ตัวอักษร
ที่คล้ายรูปเดิมจะมีรูป ก ซึ่งคล้ายอักษร พ.ศ. ๑๘๘๒ ตัวอักษรที่ต่างออกไปนั้นมีลักษณะ
กลมมนมากขึ้น เส้นในจะลากยาวลงมาดังนี้

ก ในคำว่า "ลงกา" บรรทัดที่ ๔ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๖๒ พ.ศ. ๑๙๑๓ ตัวอักษรค่อนข้างเป็นเหลี่ยมมีทั้งที่เหมือนรูปเดิม
และที่ต่างออกไป ตัวอักษรที่เหมือนรูปเดิมจะมีรูป ก ก ซึ่งเหมือนอักษร ก
พ.ศ. ๑๘๘๒ ตัวอักษรที่ต่างออกไปนั้นบางตัวจะมีเส้นในของตัวอักษรโค้งออกมามาก และ
บางตัวจะมีรอยหยักที่เส้นหน้าของตัวอักษรดังนี้

ก ในคำว่า "จารึก" บรรทัดที่ ๒ ด้านที่ ๑

ก ในคำว่า "แก" บรรทัดที่ ๓๒ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๔๔ พ.ศ. ๑๙๑๖ ตัวอักษรลากเส้นติดต่อกันเป็นเส้นเดียวกันโดยมีเส้น
ในด้วย บางครั้งเส้นในจะไม่ชิดกับเส้นนอก อักษรสมัยนี้อาจเป็นต้นเค้าของอักษร ก
ในปัจจุบัน เพราะมีปากแหลมชัดเจน ถ้าตัดเส้นในออกก็เหมือนอักษรปัจจุบันดังนี้

ก ในคำว่า "กท่า" บรรทัดที่ ๕ ด้านที่ ๑

ก ในคำว่า "พตาก" บรรทัดที่ ๕ ด้านที่ ๑

ก ในคำว่า "กแสง" บรรทัดที่ ๗ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๑๐๒ พ.ศ. ๑๙๒๒ ตัวอักษรคล้ายอักษร พ.ศ. ๑๙๐๐ แต่การลากเส้น จะ ติดต่อกัน เป็นเส้นเดียวกันดังนี้

ก ในคำว่า "แกม" บรรทัดที่ ๒ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๔๕ พ.ศ. ๑๙๓๕ ตัวอักษรมีทั้งที่เหมือนรูปเดิมและที่ต่างออกไป ตัวอักษรที่เหมือนรูปเดิมจะมีรูป ก ซึ่งเหมือนอักษร ก พ.ศ. ๑๙๐๐ ตัวอักษรที่ต่างออกไปจะมีรอยหยักที่เส้นหน้าและเส้นหลังดังนี้

ก ในคำว่า "ก" (ก็) บรรทัดที่ ๒ ด้านที่ ๓

จารึกหลักที่ ๙๓ พ.ศ. ๑๙๔๒ ตัวอักษรมีทั้งที่คล้ายรูปเดิมและที่ต่างออกไป ตัวอักษรที่คล้ายรูปเดิมจะมีรูป ก ซึ่งคล้ายอักษร ก พ.ศ. ๑๙๑๓ ตัวอักษรที่ต่างออกไปนั้น จะมีรอย หยักที่เส้นหน้าและเส้นหน้าของตัวอักษรไม่ติดกับเส้นในดังนี้

ก ในคำว่า "อิก" บรรทัดที่ ๓๙ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๔๙ พ.ศ. ๑๙๕๕-๖๐ ตัวอักษรจะต่างออกไปคือมีลักษณะคล้ายอักษร ปัจจุบัน เพียงแต่เส้นบนมีรอยหยักดังนี้

ก ในคำว่า "วิตก" บรรทัดที่ ๕

ก ในคำว่า "แก" บรรทัดที่ ๖

จารึกหลักที่ ๕๐ พ.ศ. ๑๙๕๖ ตัวอักษรมีทั้งตัวอักษรที่เหมือนรูปเดิมและที่ต่างออกไป ตัวอักษรที่เหมือนรูปเดิมจะมีรูป ก ซึ่งเหมือนอักษร ก พ.ศ. ๑๙๑๖ ตัวอักษรที่ต่างออกไปมีการ เขียนเส้นขมวดติดต่อกันดังนี้

ก ในคำว่า "ออก" บรรทัดที่ ๔ ด้านที่ ๑

จารึกหลักที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๐๕๒-๖๘ ตัวอักษรคล้ายปัจจุบันและจะมีทั้งตัวที่ลากเส้น
ติดต่อกันเป็นเส้นเดียวกัน และตัวที่ลากเส้น ๒ เส้นมาต่อกันดังนี้

ก ในคำว่า "เกิด" บรรทัดที่ ๑๕ ด้านที่ ๒

ก ในคำว่า "ไกร" บรรทัดที่ ๒๕ ด้านที่ ๔

พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ พ.ศ. ๒๒๒๓ ตัวอักษรคล้ายอักษร ก พ.ศ.
๒๐๕๒-๖๘ แต่ปากของอักษรไม่ค่อยแหลมดังนี้

ก ในคำว่า "ศักราช"

จารึกหลักที่ ๑๑๕ พ.ศ. ๒๒๒๘ เป็นตัวอักษรไทยย่อ ตัวอักษรมีการหักเหลี่ยม
ย่อม หัวของอักษรยังไม่ขมวด ปลายเส้นในโค้งออกเล็กน้อยดังนี้

ก ในคำว่า "ปีติมากอร" บรรทัดที่ ๑๐

เอกสารต่าง ๆ ใน พ.ศ. ๒๒๓๑ ตัวอักษรมีทั้งที่เหมือนรูปเดิมและที่ต่างออกไป
ตัวอักษรที่เหมือนรูปเดิมคือตัวอักษรไทยย่อ ในจดหมายเหตุราชทูตฉบับที่ ๑ จะมีรูป ก
ซึ่งมีลักษณะเหมือนอักษร ก พ.ศ. ๒๐๕๒-๖๘ ตัวอักษรที่ต่างออกไปคือตัวอักษรธรรมดาใน
จดหมายเหตุราชทูตฉบับที่ ๒ ซึ่งมีลักษณะกลมมนมีการลากเส้นติดต่อกันตลอดดังนี้

ก ในคำว่า "ออกพระ" บรรทัดที่ ๑

และตัวอักษรไทยย่อในสนธิสัญญาระหว่างสยาม-ฝรั่งเศส จะมีลักษณะคล้ายอักษร ก พ.ศ.
๒๒๒๘ แต่มีหัวขมวดกลมและปลายเส้นหลังตัวดัดเข้าดังนี้

ก ในคำว่า "กรัษัตราธิราช" บรรทัดที่ ๑

นันทโพนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. ๒๒๗๘ เป็นตัวอักษรไทยย่อ ตัวอักษรมีการขมวด
หัวชัดเจน เส้นในลากตรงลงมาแล้วตัวดองขึ้น เส้นนอกมีการหักมุมและปลายเส้นหลังจะ
ตัวดกลับมามาติดเส้นเดิมดังนี้

๑ ในคำว่า "กรษัตร"

เอกสารต่าง ๆ ใน พ.ศ. ๒๓๑๗ ตัวอักษรที่มีทั้งที่เหมือนรูปเดิมและที่ต่างออกไป ตัวอักษรที่มีรูปเหมือนเดิมจะมีรูป ก ซึ่งเหมือนอักษร ก พ.ศ. ๒๐๕๒-๖๘ ตัวอักษรที่ต่างออกไปจะมีการลากเส้นติดต่อกันเป็นเส้นเดียวโดยไม่ต้องยกปากกาขึ้นดังนี้

ก ในคำว่า "ราชการ"

หลังจาก พ.ศ. ๒๓๑๗ ลงมาแล้ว ตัวอักษรไทยจะมีความคงที่มากขึ้น อักษร ก จะมีรูป ก ก และ ก ตัวพิมพ์ยุคแรก ๆ จะมีรูป ก และจะใช้มาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาอักษร ก แล้ว จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมากพอสมควร คือ เดิมจะมีรูปลักษณะ เป็นเหลี่ยม มีการลากเส้นติดต่อกันเป็นรูป ก ต่อมาจะมีการลากเส้น ๒ เส้นมาต่อกันเป็นรูป ก และจะค่อย ๆ พัฒนามาจนเป็นรูป ก ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในด้านการลากเส้นตัวอักษรแล้วจะเห็นว่าอักษร ก มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดดังนี้

๑. อักษร ก ที่มีการลากเส้นติดต่อกันเป็นเส้นเดียวและมีเส้นในรูปแรกคือ ก ซึ่งมีการขมวดที่เส้นในตอนล่าง ปลายเส้นหลังโค้งเข้า (จารึกหลักที่ ๑ พ.ศ. ๑๘๓๕) อักษร ก ที่มีการลากเส้นติดต่อกันเป็นเส้นเดียวกันนี้ต่อมาจะมีรูป ก และ ก (จารึกหลักที่ ๔๔ พ.ศ. ๑๙๑๖) รูป ก (จารึกหลักที่ ๕๐ พ.ศ. ๑๙๕๖) และรูป ก (สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น)

จะเห็นได้ว่าระยะแรก ๆ อักษรที่ลากเส้นติดต่อกันเป็นเส้นเดียวและมีเส้นในนี้ แต่เดิมจะมีลักษณะ เป็นเหลี่ยม ต่อมาจะมีรูปร่างโค้ง กลมมนขึ้น และจะมีปากแหลมเห็นชัดเจน

๒. อักษร ก ที่มีการลากเส้นสองเส้นมาต่อกันระยะแรกเส้นที่มาต่อนั้นจะอยู่
ค่อนข้างต่ำเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๑๐๗ พ.ศ. ๑๘๘๒) เส้นในออาจจะตรงเป็น
รูป ก หรือโค้งเล็กน้อยเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๓ พ.ศ. ๑๙๐๐) หรือ ก
(จารึกหลักที่ ๖๒ พ.ศ. ๑๙๑๓) ก็ได้ เส้นโค้งที่ลากต่อกับเส้นในออาจมีลักษณะโค้งมนเป็น
รูป ก หรือโค้งเหลี่ยมเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๓ พ.ศ. ๑๙๐๐) ก็ได้ เส้นหน้า
ของตัวอักษรออาจมีรอยหยักเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๙๓ พ.ศ. ๑๙๔๒) หรือมีรอยหยัก
ทั้งเส้นหน้าและเส้นหลังเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๔๕ พ.ศ. ๑๙๓๕) ก็ได้ ต่อมาเส้น
ที่ต่อกับเส้นในจะเขยิบสูงขึ้นเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๔๙ พ.ศ. ๑๙๕๕-๖๐) และจะมี
รูป ก (จารึกหลักที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๐๕๒-๖๘) และจะใช้ตลอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น โดยที่เส้นที่ต่อนั้นออาจจะหักมุมแหลมเป็นปากซัดเจนเป็นรูป ก

อักษรไทยย่อก็อาจจัดให้อยู่ในประเภทนี้ได้คือเป็นรูปที่มีการลากเส้นสองเส้นมาต่อ
กัน ในหนังสือออกญาไชยาธิบดี พ.ศ. ๒๑๖๔ จะมีรูป ก จารึกหลักที่ ๑๑๕ พ.ศ. ๒๒๒๘
จะมีรูป ก หนังสือสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๓๑ จะมีรูป ก และหนังสือ
นันทโศภนทศตรคำหลวง พ.ศ. ๒๒๗๙ จะใช้รูป ก

๓. อักษร ก ที่มีการเขียนติดต่อกันเป็นเส้นเดียวกันโดยไม่มีเส้นใน รูปแรกจะมี
รอยหยักที่เส้นบนเป็นรูป ก (จารึกหลักที่ ๔๙ พ.ศ. ๑๙๕๕-๖๐) และมีรูป ก
(จารึกหลักที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๐๕๒-๖๘) และ ก (จดหมายราชทูตฯ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.
๒๒๓๑)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงวิวัฒนาการอักษร ก

ก	ก ก	ก ก	ก ก	ก ก
๑๘๓๕	๑๘๘๒	๑๙๐๐	๑๘๙๐-๑๙๒๐	๑๙๐๒-๑๑
ก	ก ก	ก	ก ก	ก ก
๑๙๐๕(๕)	๑๙๐๕(๗)	๑๙๐๕(๑๑)	๑๙๑๓	๑๙๑๖
ก ก	ก	ก	ก ก	ก ก
๑๙๑๗-๒๐๐๐	๑๙๑๙	๑๙๒๒	๑๙๒๗	๑๙๓๕(๕๕)
ก ก	ก	ก ก	ก	ก ก
๑๙๓๕(๖๕)	๑๙๔๐	๑๙๕๒	๑๙๕๗(๑๐)	๑๙๕๗(๕๖)
ก ก	ก ก	ก	ก ก	ก ก
๑๙๕๕-๖๐	๑๙๕๖	๑๙๖๐	๒๐๕๒-๖๔	๒๐๕๓
ก	ก	ก		ก ก
๒๐๖๕	๒๐๖๕(๑)	๒๐๖๕(๒)	๒๒๒๐	๒๒๒๒
ก ก	ก	ก	ก	ก
๒๒๒๓	๒๒๒๔	๒๒๓๑(๑)	๒๒๓๑(๒)	๒๒๓๑(สมัยปฏิรูป)
ก	ก ก	ก	ก	ก
๒๒๓๒	๒๒๖๐	๒๒๖๑	๒๒๖๗	๒๒๖๙
ก	ก	ก	ก ก	ก
๒๒๘๒	๒๒๘๔	๒๓๐๑	๒๓๐๗-๘	๒๓๕๗

The Evolution of the Thai Letter ก

by Ing-orn Supanvanit

Abstract :

From B.E. 1826 when King Ram Kamhaeng invented the Thai alphabet, the letters have undergone the common process of evolution. Some letters have undergone a great change and some only a small one. In the article, the writer presents the evolution of the letter ก from King Ram Kamhaeng's time to the present Ratanakosin period.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย